
Кофинансиран од
Европската Унија

COUNCIL OF EUROPE

Кофинансиран и
имплементиран од
Советот на Европа

ИЗВЕШТАЈ НА МИСИЈАТА

**за билатералните состаноци со засегнатите страни за
формирање на еден единствен субјект за управување со
системот на БПП во Северна Македонија**

25-26 септември и 2-3 октомври 2023, Скопје

Дозволена е репродукција на извадоци (до 500 збора), освен за комерцијални цели сè додека интегритетот на текстот е сочуван, извадокот не се користи вон контекст, не се даваат нецелосни информации или генерално не се наведува читателот во погрешен правец во однос на природата, опсегот или содржината на текстот. Секогаш мора да се наведе изворниот текст на следниов начин, „© Советот на Европа, 2024“. Сите други барања во врска со репродукцијата/преводот на целиот или делови од документот, треба да се достават до Директоратот за комуникација, Совет на Европа (-67075 Strasbourg Cedex или publishing@coe.int).

Целата друга кореспонденција во врска со оваа публикација треба да се упати на Дирекцијата за комуникации, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00; E-mail: Horizontal.Facility@coe.int

© Совет на Европа, октомври 2024. Сите права се задржани. Правата на користење ги има Европската Унија под одредени услови.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка на Европската унија и на Советот на Европа. Неговата содржина е единствена одговорност на авторите. Изразените ставови во никој случај не може да се сметаат дека го одразуваат официјалното мислење на Европската унија или на Советот на Европа.

Цел на билатералните средби

Во рамките на проектот Хоризонтален Инструмент III „За консолидиран и поефикасен систем за бесплатна правна помош (БПП) во Северна Македонија“ кофинансиран од Европската унија и Советот на Европа, а имплементиран од страна на Советот на Европа, беа одржани билатерални средби со релевантните засегнати страни со цел да се промовира формирањето на единствен субјект за управување со системот за БПП во Северна Македонија во согласност со „Физибилити студијата за формирање на единствено тело за управување со системот за бесплатна правна помош во Северна Македонија“¹ изработена во рамките на Хоризонталниот Инструмент II „Поддршка за подобрен пристап до висококвалитетни услуги за бесплатна правна помош (БПП) во Северна Македонија“.

Соговорници

Соговорници во агендата на билатералните средби беа клучните чинители и институции вклучени во фактичкото и потенцијалното уредување на системот за правна помош, односно генералниот секретар на Владата, државниот секретар на Министерството за правда, претседателот и потпретседателот на Адвокатската комора, министерот за информатичко општество и администрација, министерот за труд и социјална политика, претседателите на Основниот кривичен суд и Основниот граѓански суд.

Процес

За време на мисијата, консултантите го користеа Краткиот осврт на политиките² изработен во рамките на Проектот „За консолидиран и поефикасен систем за бесплатна правна помош (БПП) во Северна Македонија“ за тие цели. Тимот на консултанти ја искористи целосната поддршка на проектниот тим, вклучително и краткото споделување на последните информации со соговорниците околу целите и активностите на проектот.

КЛУЧНИ ПОЕНТИ КОИ ПРОИЗЛЕГОА ОД ДИСКУСИИТЕ

Адвокатска комора

На состанокот учествуваа претседателот на Адвокатската комора (г. Љубомир Михајловски) и високото раководство (потпретседателката г-ѓа Јелена Ристиќ) на комората. Проектниот тим и консултантите ја презентираа „Физибилити студијата за формирање на единствено тело за управување со системот за бесплатна правна помош во Северна Македонија“, нејзините наоди, заклучоци и препораки и ги споделија последните информации со соговорниците за планираните идни проектни активности, прецизирајќи ги очекувањата од овој состанок. Оттука, претставниците на адвокатурата беа поканети да придонесат со информации од нивна страна во „континуираниот процес на консултации“, притоа нагласувајќи ја клучната улога што Адвокатската комора ја има во овој реформски процес.

Претседателот на Адвокатската комора истакна дека:

- Треба да има јасност во однос на членството на Управниот одбор (УО). Во случајот со Адвокатската комора, претседателот се изјасни за територијална застапеност (адвокатските заедници на Адвокатската комора да предложат членови од нивните

¹ Физибилити студија за формирање на единствено тело за управување со системот за бесплатна правна помош во Северна Македонија, достапна на: <https://rm.coe.int/fla-fisibility-study-nmk-12-22-eng-/1680a973d0>

² Краток осврт на политиките, достапен на: <https://rm.coe.int/policy-brief-fla-nmk-english/1680ac8634>

редови со цел Управниот одбор на Адвокатската комора да ги делегира во Управниот одбор на Единственото раководно тело за правна помош). Сите членови на Одборот нема да бидат во нивно индивидуално својство, туку ќе ја претставуваат Адвокатската комора која ги номинирала (во исто време, треба да бидат „способни да комуницираат“ и да имаат делегирани овластувања да гласаат за одлуките, а не само да ги застапуваат интересите на Адвокатската комора). Тој принцип треба да се прошири и на другите членови на Управниот одбор покрај оние од Адвокатската комора. Членовите на одборот имаат можност, доколку е потребно, да го известат субјектот кој ги именувал за неизвршување на задачите од страна на другите членови. Претседателот рече дека тие работи треба да бидат во основачкиот документ на телото (т.е. статутот/основачкиот акт).

- Посебно внимание ќе се посвети на раководството на Управниот одбор. Консултантите ги прецизираа можните пристапи во однос на раководството на Управниот одбор и Адвокатската комора ја поддржа идејата за избор на претседател на одборот од составот на и од страна на членовите на Управниот одбор.
- Управниот одбор и воопшто системот за правна помош ќе имаат наменска и посебна буџетска линија различна од другите буџетски корисници.
- Би било корисно доколку постои акционен план за промовирање на законските измени, но особено за имплементација на новиот систем. Тука треба да се има предвид дека изборите може да влијаат врз спроведувањето на таквиот акционен план.
- Беше нагласена важноста од вмрежување помеѓу претставниците на вклучените засегнати страни пред започнување со законските измени (пр. 3-4 дневна мисија за поврзување и споделување на искуствата, а истовремено планирање на процесот).
- Ќе бидат неопходни активности за градење на капацитетите и активности за градење на тимскиот дух за членовите на одборот, како и воведна обука на самиот почеток и тогаш кога ќе се приклучат нови членови.
- Судството можеби нема да дава отпор и ќе ја поддржи идејата за единствен управувачки субјект, имајќи предвид дека аргументот „буџетот за правна помош не е од буџетот на судот“ може да се смета посилен од тоа што тие го претпочитаат, односно „овластување“ за назначување на адвокати по службена должност (ex-officio).
- Што се однесува до адвокатите како даватели на правна помош: списоците треба да бидат подготвени територијално, континуитетот на давањето на услугите (на пр. во Апелациониот суд) ќе биде очекуван, но нема да претставува строго правило, за да се избегнат географски празнини (области во кои има недостаток од советодавни услуги) во нивото на обезбедување на услугите.
- Дисциплинските постапки против адвокатите даватели на правна помош остануваат кај дисциплинските органи на Адвокатската комора (дисциплински обвинител, суд, жалбен совет)³.

Главен заклучок

Адвокатската комора изјавува дека целосно ја поддржува идејата, сака да придонесе секогаш кога е потребно и да биде дел од процесот. Навистина, овој важен соговорник ќе биде убеден да преземе одредена сопственост кога станува збор за идејата за единствен управен орган.

³ Види: Правилник за дисциплинска одговорност на АКPCM, достапен на: <https://www.mba.org.mk/index.php/mk/akti/2018-09-18-13-27-36>

Скопје Основен кривичен суд

На средбата учествуваше претседателот на Основниот кривичен суд Скопје, Иван Џолев. Како и обично, имаше неколку воведни забелешки за проектните активности и за конкретната цел на состанокот. Консултантите на СЕ ја споменаа важноста на оваа иницијатива за судовите од аспект на достапноста на правната помош, но и за постапката на назначување и плаќање на дадената правна помош од страна на адвокатите.

Претседателот на судот напомена дека:

- Целосно ја поддржува идејата за единствен управен орган. Беше споменато дека во некои случаи постојано се развлекуваат сомнежи за транспарентноста во назначувањето на адвокати и тоа влијае на имиџот на судството. Еден од клучните аргументи за судството (што е во согласност со намалувањето на човечкото негативно влијание) е да се довери оваа функција „назначување“ на независен субјект. Тоа ќе придонесе за зголемување на нивото на довербата на јавноста во судството. Значи, ова може да биде силен аргумент за судиите да ја поддржат идејата за единствено тело. Но, за практичната примена на новиот пристап, неопходно е да се измени законската регулатива (тука треба да се потсети дека постои законска празнина во однос на правната помош при постапките што ги води полицијата, а судството е одговорно за следните фази).
- Може да има специфични предизвици при измена на законодавството; не станува збор за едноставен процес. Искуството покажува дека измените на системските закони, како што се процесните закони, може да траат со години.

За улогата на судството: подобро е во Управниот одбор да има активен судија отколку пензиониран судија. Членот на одборот од судството треба да е запознаен со сите реформски процеси во судството, но и да има легитимитет на застапување.

Скопје Основен граѓански суд

На средбата учествуваше судијата Илир Сулејмани, претседател на Основниот граѓански суд Скопје. Се осврнавме на фактот дека во однос на правната помош во граѓанските постапки веќе се направени некои важни чекори (вклучително и со поддршка на проектот на СЕ).

Претседателот на судот напомена дека:

- Можеби е опција да се има активен судија во одборот, но тоа ќе подразбира одредена бирократија кога станува збор за неговото/нејзиното номинирање. Исто така, треба да се има предвид достапноста на судијата да учествува на состаноците на Управниот одбор. Сè уште е предмет на дискусија, но од перспектива на консултантот, користа од учеството на активниот судија е поочигледна отколку на пензионираниот судија.
- Целосно ја поддржува идејата за единствен субјект за управување со системот за правна помош. Во исто време, треба да се има предвид дека недостатокот на ресурси може да влијае на идејата како таква. Консултантите повториле дека и покрај тоа што постоечките елементи на системот веќе се реструктурираат (на пр. подрачните одделенија на МП), навистина ќе бидат неопходни некакви дополнителни ресурси бидејќи ќе се зголеми бројот на корисници. Исто така, Управниот одбор ќе ја следи и примарната правна помош.
- Една придобивка, рече претседателот, би била доколку единствениот независен субјект по можност Агенција⁴ ја насочи и подобро управува со исплатата на адвокатите.

⁴ Форматот на единствениот субјект допрва ќе се одлучува по билатералната средба со министерот за правда

- За да се промовира идејата, важно е да се разјаснат процедуралните правила на активноста на одборот на самиот почеток (на пр. состаноците). Консултантите напоменаа дека конкретно за состаноците на одборот како дополнителна опција може да биде да се видат преку видео-конференција или како онлајн состаноци.
- Членовите на Управниот одбор би добивале надомест за учество на состаноците на одборот. Консултантите на СЕ споменаа како дополнителна/или алтернативна опција препознавање на вложениот напор. Во секој случај, треба да се најде начин на кој ќе се гарантира дека членовите на одборот се мотивирани да го посветат своето време на дејноста на одборот.
- Што се однесува до промените во законодавството, вообичаениот редовен процес може да потрае. Неопходна е поинаква тактика, вклучително и промени во обичните закони, а потоа да се направи обид за промена на системските закони, како што се процесните закони.

Главни заклучоци

Судството изјавува дека целосно ја поддржува идејата, дека е заинтересирано да придонесе секогаш кога е потребно и дека сака биде дел од процесот.

Министерство за правда

Иако првично тимот имаше закажано средба со министерот за правда, г. Кренар Лога поради непредвидени обврски ја откажа средбата. Наместо тоа, тимот се сретна со државниот секретар на МП, г. Мухамед Точи. Сепак, бидејќи прашањето за формирање на единствен субјект е политичко прашање за кое треба да се разговара со министерот, фокусот на состанокот беше неодамнешниот Извештај за проценка на потребите, спроведен од експерти на СЕ. Овој извештај опфати неколку краткорочни и среднорочни препораки кои се поврзани и придонесуваат за поставувањето на неопходен предуслов за формирање на ново единствено унитарно тело.

- Државниот секретар во однос на единственото унитарно тело се придржува кон пристапот чекор по чекор. Повторувајќи ги неговите коментари на конференцијата одржана во Штип, тој смета дека постоечкиот систем треба да достигне одредена зрелост пред да може да се предвиди голема промена. Според овој пристап, најпрво е потребно до одредено ниво да се зајакнат капацитетите на подрачните одделенија, а потоа да се разговара за идејата за интегрирање на кривично-правната помош. Но, тој посочи дека тоа е само негово мислење, а не официјално гледиште на Министерството, со оглед на тоа што воопшто немал можност да го елаборира овој предлог со министерот.
- Експертите на СЕ ги поставија клучните предизвици во однос на институционалните капацитети на Министерството за правда, особено на Одделението за бесплатна правна помош и подрачните одделенија, забележувајќи дека постои синергија помеѓу справувањето со предизвиците на краток рок и подолгата хронологија на единственото унитарно тело. Сегашната проценка на потребите беше дел од процесот на созревање и развивање на постоечкиот систем со цел да се стави во состојба во која ќе биде подготвен за подлабоката реформа со Единственото унитарно тело. Државниот секретар немаше никакви забелешки за наодите и забелешките на Проценката на потребите. Една привремена итна мерка во неа што тој особено ја одобри беше онаа на „патувачкиот“ мобилен работник за поддршка на подрачните одделенија, за што ќе биде потребно да се одвои незначителен буџет, но што ќе претставува краткорочен претходник на подобро централизираното управување со подрачните одделенија во

рамките на Единственото унитарно тело. Привремено беше договорено оваа улога да се претвори во координатор на ПО.

- Државниот секретар ги презентираше предизвиците од страна на Министерството. Тој истакна дека правната помош е, и ќе остане, висок приоритет на Министерството. Тоа е видливо преку почестите промотивни активности, отворањето на нови подрачни одделенија како и од посветеноста за работа на подобрување на системот. Но, тој целосно призна дека пошироката географска покриеност има потреба од продлабочување и проширување - само зголемувањето на бројот на ПО не е доволно.
- Главна причина за загриженост се малите бројки. Ресурсите се недоволно искористени, граѓаните сè уште не се доволно информирани за оваа улога, но и вработените во подрачните одделенија допрва треба да се оспособат за работа како даватели на примарна правна помош. Важно е повеќе да се фокусираме на квалитетот, а не само на квантитетот.
- Државниот секретар се согласи со идејата која дополнително треба да го зајакне капацитетот на ПО со цел тие да станат многу повидливи на локално ниво. Прво, кратко упатство, прирачник во кој се наведени клучните задачи што секое ПО треба редовно да ги прави во нивните заедници (на пример, состаноци со различни сектори во општината, состаноци со судови и други институции, комуникација со невладини организации, појавување на локални медиуми, активности за подигање на јавната свест итн.). Потоа, за ова упатство треба да се разговара и да се усогласи на заедничка средба со раководителите на ПО. Државниот секретар, исто така, предложи средбата да ги опфати правните клиници бидејќи тие имаат експертиза во различни области од правото и тој состанок да се искористи за споделување на информации и знаење. Се чинеше дека [Државниот секретар] претпочиташе состанокот да ги вклучи и ПО и правните клиници и го отфрли предлогот таквиот состанок да биде само за ПО.

Главни заклучоци

Треба да се одржи состанок со министерот за да се оцени ставот на Министерството за формирање на единствен орган за управување со системот за БПП.

Во однос на ПО и капацитетот на нивните ресурси за подобрување на квалитетот, од суштинско значење е да се фокусираме на зајакнување на вештините за анализа на информациите и доказите обезбедени од барателите за време на приемот на барањата во корелација со одредбите од законот (4 кумулативни критериуми за одобрување на ОБПП). Дискусијата го зацврсти ставот дека промените во културата на однесување на ПО треба да се поттикнат, создавајќи сигурна култура на грижа за клиентите фокусирана на давањето на услуги и зацврстувањето на улогата на ПО во нивните локални заедници, наместо според она што досега претставувале, а тоа е само продолжена рака на власта во регионите.

Кога станува збор за функционалноста на подрачните одделенија во однос на ефикасноста и ефикасноста на работата на вработените и униформноста на нивните постапки и одлуки, наидуваме на брановита површина.

И покрај серијата обуки насочени кон зајакнување на капацитетите на подрачните одделенија, се чини дека суштината е пропуштена. Која е основната функција на овие одделенија/канцеларии? Да се обезбеди подобар, полесен и посеопфатен пристап до правдата за најголемиот број граѓани кои припаѓаат на ранливата категорија на граѓани. Сепак, ова право не е апсолутно право, така што за да се обезбеди ефикасна проценка на барањето, се чини дека оној кој дава примарна правна помош треба длабински да ги разбере карактеристиките на законските одредби (сите важечки закони, не само владејачкото право). Исто така, кога станува збор за моментот кога треба да се повлече линија меѓу тоа „кога завршува примарната правна

помош“ и „кога започнува процесот на одлучување“, се чини дека нема јасна визија за што и за кој момент се работи. Од друга страна, примената на критериумите за одлучување не е толку ефикасна, имајќи предвид дека за секоја одлука се консултира адвокат. Не дека тоа не е добра практика, но вработените треба да ги знаат обврзувачките закони сами по себе за да ја донесат одлуката.

Овој став ги зајакнува постоечките наоди од Проценката на потребите⁵ објавена во март-мај 2023 година. Важно е што сега имаме одобрение од Државниот секретар за недостатоците идентификувани во Проценката на потребите. Во рамките на единственото унитарно тело, ПО ќе бидат во сржта на вистинската испорака на услуги до клиентот. За да го постигнат ова, тие треба бескомпромисно да се позиционираат во средината на нивните локални заедници, и да се свртат кон надвор, а истовремено да се фокусираат на клиентите, наместо да се кријат. Забележливо е дека Државниот секретар силно го дели овој став, што беше јасно од неговите коментари за унапредување на самата суштина, како и на широкиот опфат на понудата на подрачните одделенија. Синергијата помеѓу итното подобрување на ПО во 2024 година и начинот на кој тоа го отвора патот кон единственото тело, беше во самата суштина на овој состанок.

Идејата за состаноци (на редовна постојана основа) за персоналот на ПО, веќе провизорно поднесена, сега е на дневен ред. Прашањето дали ова треба да се меша со состаноците на правните клиници ќе треба да се реши (не треба да се меша и ова треба да се оправда). Доколку се залагаме за заеднички состанок на ПО и правните клиници, прво ќе треба да го разбереме образложението за тоа.

Генерален секретар на Владата

Тимот се сретна со Генералниот секретар на Владата, *г. Методија Димоски*. Бидејќи процесот на формирање на единствено унитарно тело бара промени во законодавството и политиките, институционално реструктурирање и финансирање, важно беше да се разговара за идејата со претставник на Владата, клучно тело за креирање политики во земјата.

- Генералниот секретар покажа активен интерес за идејата. Тој постави неколку прашања во однос на формата, структурата, функцијата на телото, начинот на избор на членови на Управниот одбор, зошто е потребно спојување на правната помош во кривичната материја со правната помош во граѓанските и управните прашања; кому телото ќе му одговара, односно под која гранка од 3-те власти (законодавна, извршна или судска) ќе се формира телото (ако постои заеднички договор телото да биде целосно независно, а со помалку непотребна бирократија, тогаш „извршната власт“ е вистинскиот пат што треба да се преземе). Сите поставени прашања беа разгледани од страна на експертите кои подетално ги елаборираа овие конкретни прашања.
- Генералниот секретар праша дали се направени некакви финансиски пресметки за очекуваните трошоци од формирањето на такво тело, што значи дека буџетските импликации играат клучна улога во управувањето со процесот на креирање политики. Од страна на експертите, генералниот секретар беше информиран дека државата веќе плаќа за правна помош и од судовите и од буџетот на Министерството за правда, како и дека во рамките на Министерството има значителен број вработени кои веќе се на платен список, но сè уште претставуваат недоволно искористен ресурс.
- Генералниот секретар истакна дека за да се успее во формирањето на вакво тело од најголемо значење како прв чекор е да се подготви Акционен план.

⁵ Види резиме на Проценката на потребите во Анекс 1 даден во продолжение

- Генералниот секретар цврсто се согласи дека проектот за единствено унитарно тело е во согласност со најмалку два од наведените стратешки приоритети на македонската Влада⁶, (1) *зајакнување на владеењето на правото преку [меѓу другото] градење независни институции*; и (2) *судските реформи*. Експертите забележуваат дека тоа може да им служи и на два други стратешки приоритети, (3) *развој на економијата [...]* и *подигање на животниот стандард на граѓаните*; и (4) *унапредување на пристапните преговори со Европската унија*.

Главни заклучоци

Идејата беше целосно поддржана од генералниот секретар на Владата, кој сака да придонесе секогаш кога е потребно; тој кажа дека е „апсолутно добредојдена“. Генералниот секретар истакна дека Владата поддржува и ќе даде секаков вид на поддршка за процес кој е поврзан со обезбедување пристап до правдата за сиромашните и осиромашените.

Меѓутоа, за да може идејата да биде разгледана од Владата, ќе биде неопходна посеопфатна потенцијална финансиска пресметка за ефектите и категориите на анализа на трошоците, односно потребните имплицитни ресурси. Важно е да се обезбедат докази дека предложеното тело ќе придонесе за ефикасно трошење на јавните ресурси.

Министерство за труд и социјална заштита

Во име на МТСП, тимот оствари средба со министерката г-ѓа Јована Тренчевска како и со г-ѓа Светлана Цветковска, раководител на Секторот за еднакви можности и *г-ѓа Лидија Штерјов*, раководител на Одделението за социјална инклузија. Целта на средбата беше да се презентира и дискутира идејата за единствено унитарно тело на институцијата која има клучна надлежност во социјалната инклузија, родовата еднаквост и заштитата од насилство.

- Постои севкупен консензус и поддршка дека постоечкиот модел за правна помош не ја исполнува својата цел, не е ефикасен и има недоследна примена на Законот за правна помош. Ова е особено очигледно кога станува збор за жртвите на семејно и родово насилство, како и за жртвите на трговија со луѓе. Сегашните искуства со ЗБПП не се позитивни.
- Министерката сакаше да ја истакне корелацијата помеѓу корисниците на бесплатна правна помош и клиентите кои ја користат помошта од МТСП: тие често се исти луѓе. Во тој поглед таа изрази јасен интерес во поглед на целта.
- Во однос на тоа дали унифицирањето на управувањето со правната помош ќе биде подобро за корисниците под едно единствено тело, министерката препорача потемелна проценка и разгледување на сите опции. Посебно треба да се процени дали тоа може да се направи без формирање на нова институција, со користење на постојната мрежа и ресурси во Министерството за правда.
- Според министерката, проблемите во голема мера се резултат на лошата имплементација, ограничениот капацитет и знаење на лицата кои работат во подрачните одделенија, недостатокот на ефективен надзор. Секое одвојување или спојување на оваа структура без претходно решавање на овие конкретни прашања нема да го реши проблемот. Затоа, неопходно е да се има посеопфатен пристап во планирањето на процесот. Потребно е посеопфатно истражување во однос на тоа дали има можност постоечкиот систем да се користи и да се подобри. Експертите образложија дека всушност постоечкиот систем ќе се искористи во целост, со

⁶ <https://vlada.mk/strateshki-prioriteti?ln=mk>

преземање на ПО од Министерството и со фокусирање на зајакнувањето на нивните надлежности.

- Во однос на независноста, според министерката, телото не може да биде независно доколку е под Владата. Експертите дадоа појаснување дека независноста во овој контекст треба да се сфати како независност од судството и другите институции и нагласија дека телото ќе има сопствен буџет без мешање на која било институција во одлучувањето за буџетот. Според неа, главната потешкотија е прашањето кој ќе го именува и овластува Одборот. Беше препознаен фактот дека ова е трајна концептуална потешкотија секогаш кога Владата формира независно тело.
- За Одборот, Министерството коментираше дека може да се разгледа некаков партиципативен одбор кој ќе врши надзор иако треба добро да се размисли за начинот, критериумите и постапката за именување.
- На локално ниво би било корисно доколку подрачните одделенија при МП активно соработуваат и комуницираат со Центрите за социјална заштита. Во такви околности можеби прашањето за обезбедување на правни информации може да биде одговорено од МП додека социјалната грижа и поддршка може да бидат обезбедени од ЦСЗ.

Главни заклучоци

Идејата за подобрување на системот на БПП беше исклучително добро прифатена од МТСП, особено обединувањето на двата система (кривичен и граѓански и управен), и третиот хибриден систем кој е најкомплексен и најнеефикасен (БПП за малолетници) во еден. Тие укажаа на важноста од користењето на постоечкиот систем.

Како и од државниот секретар за правда, овде повторно го слушнавме ставот дека постоечките системи треба прво да се подобрат, како основа на која ќе се изградат подлабоките реформи. Целокупниот процес на придвижување кон едно единствено тело треба да инкорпорира краткорочно непосредно подобрување како нешто на што ќе се надгради идната реформа.

Треба да го зајакнеме одличниот случај за поддршка на независност - зошто е потребно до одреден степен тоа да биде така - и да бидеме подготвени со објаснувања за тоа како Владата навистина (парадоксално) може да формира и овласти определено тело да биде независно, а потоа и да му даде висок степен на слобода од владино мешање.

Состанокот понуди дополнителна поддршка за идејата дека ПО треба да се втемелени во нивните локални заедници и вмрежувањето помеѓу ПО и локалните канцеларии на ЦСР во истиот град е еден аспект од ова.

Министер за информатичко општество и администрација

Експертскиот тим се сретна со министерот за информатичко општество и администрација, *г. Азир Алиу*, како и со *г-ѓа Есма Адиловиќ Фазлиќ*, помошничка на министерот за реформа на јавната администрација. На почетокот на средбата беа информирани за досегашната работа, претходните активности и состаноци и концептот за обединување на управувањето со правната помош под едно тело. Прецизирајќи дека средбата со МИОА е неопходна за планирање на институционалната поставеност на телото во контекст на процесот на реорганизација на државата.

- Бевме информирани дека целокупниот процес на реорганизација на јавната администрација се соочува со значителни предизвици. Иако Владата го усвои резимирираниот извештај од проектот финансиран од страна на ЕУ кој го поддржува овој

процес со конкретна реорганизација, во моментот процесот се одвива само во три министерства (економија, информатичко општество и администрација и земјоделство);

- Концептот за државната реорганизација се заснова на силни хиерархиски подредени и јасни линии на одговорност каде министерствата треба да бидат одговорни за креирање на политиките и следење на нивната имплементација, агенциите под министерствата треба да бидат одговорни за спроведување на законите, а инспекторатите треба да се одговорни за надзорот. Во суштина, идејата е да се ограничи на минимум бројот на тела надвор од рамките на органите кои се одговорни пред Владата. Сепак, ова засега е само концепт и сè уште не е ставен во функција.
- Во однос на функционирањето на системот за правна помош, при процесот на планирање на државната организација, на еден од состаноците токму ова прашање го покренува експертот кој работеше со Министерството за правда. Беа понудени неколку примери за тоа како овој систем може да се одвои од Министерството со нудење на некои компаративни примери. Сепак, од Министерството за правда треба да се побараат дополнителните информации за оваа средба и за предлозите.
- Клучниот предизвик при формирањето на посебна институција, во рамките на хиерархијата на државната администрација (извршната власт) е потребата од измена на *системскиот закон* за јавна администрација, за кој е потребно квалификувано мнозинство за усвојување во Собранието. Сепак, постои начин тоа да се направи без измена на основните закони, а тоа е со донесување на посебен закон кој ќе го регулира формирањето на такво тело.
- Во сегашниот модел на јавна администрација, не постојат органи на државната управа кои работат под конкретно министерство кое има колективен управен одбор. Со нив раководи директор назначен од Владата, кој одговара на Министерството и на Владата.
- Јавните тела кои имаат колективни управни одбори обично се надвор од хиерархијата на Владата (на пример, фондови, комисии, институти итн.). Може да се разгледа форма на Агенција иако тоа треба да се разработи и договори со Министерството за правда. До МИОА беше даден пример од страна на експертите, а тоа е Агенцијата за катастар, која е најслична по структура со предложеното тело, исто така и процесот за формирање на Агенцијата е помалку сложен, што во оваа конотација е најприфатливо. *Г-ѓа Есма Адиловиќ Фазлиќ* потврди дека дадениот пример „Агенција за катастар“ е структура што веќе постои во државата и е една од најсличните структури на тело чијашто независност е суштинска и е формирана со посебен закон. Претставникот на МИОА го објасни и процесот како да се формира вакво тело. Предлогот треба да дојде од Министерството за правда по претходно обезбедено/добиеено мислење од страна на Министерството за финансии и Секретаријатот за законодавство при Владата. Потоа предлогот се испраќа на Владата на одлучување.
- Претставникот на Министерството за информатичко општество и администрација предложи откако експертскиот тим ќе има поконкретен предлог во однос на функцијата, структурата и составот на телото, повторно да се консултира Министерството за да се идентификува најсоодветната правна форма. Сепак, неопходно е сите концепти и идеи прво да се дискутираат и договорот со Министерството за правда.

Главни заклучоци

МИОА изрази поддршка на идејата за формирање на единствено тело кое ќе го обедини системот за БПП. Беше посочено дека можната неоптоварена (бирокуратска) структура може да биде „Агенција“, структура која веќе постои во државата, целосно независна, управувана од

управен одбор и директор. МИОА е целосно подготвена да даде насоки во процесот на формирање на такво тело.

ПРЕПОРАКИ

А: Начелна временска рамка - ноември/декември 2023 – септември 2024 година

Во Северна Македонија постои пракса на независен субјект, односно тело што управува со цел систем кој опфаќа широк делокруг на функции во одредени области. Такви субјекти се Агенциите⁷, формирани со одлука на Владата, а уредени со посебни закони. Некои примери на агенции се [Агенција за катастар на недвижности](#)⁸, [Агенцијата за остварување на правата на заедниците](#)⁹⁻¹⁰, [Национална агенција за европски образовни програми и мобилност](#)¹¹⁻¹² итн.

1. Активности за формирање на единствен независен субјект

- а. Билатерална средба со министерот за правда на која ќе се разговара за официјалниот став на Министерството за формирање на единствен независен субјект и потребните идни чекори кон формирање на работна група;
- б. Поставување¹³ на работна група од клучни засегнати страни. Работната група треба да биде формирана и со неа треба да претседава МП и Адвокатската комора. Нејзиниот мандат треба да биде да го развие концептот за реорганизација и спојување на управите за правна помош во еден единствен независен субјект, по можност Агенција;
- в. Експертите на СЕ треба да ја олеснат работата на работната група и да ја поддржат преку извештаи и анализи (на пр. Анализа на категориите на имплицирани трошоци споредени со реалните категории на трошоци (т.е. администрирање на системот како што се плати и канцелариски трошоци, услуги - надоместоци за давателите на секундарна правна помош, услуги - надоместоци за давателите на примарна правна помош, одржување итн.); Органограм – (структура на Агенцијата); Список на законски акти што треба да се менуваат поради спроведувањето на новата програма за управување со правната помош и новиот закон што треба да се подготви; Преглед на идните измени во ЗПП, вклучувајќи точен состав на одборот, начинот на формирање на одборот, овластувањата и процедурите на работа, односите со подредениот директор. Ќе ја разгледа и загатката со доделувањето (како и почитувањето) на вистинската независност на едно тело од страна на Владата. РГ треба да подготви¹⁴ концепт и акционен план за измена на законодавството и градење капацитети (со цел да се осигури дека сопственоста е локална, а не е на СЕ), сепак тоа треба да биде поддржано или олеснето од експертите на СЕ.

2. Тековна поддршка и развој на програмите за правна помош

На овој начин ќе:

⁷ Агенција за поддршка на претприемништвото РСМ, види:

<https://www.linkedin.com/in/%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D1%81%D0%BC-77068a254/?originalSubdomain=mk>

Агенција за енергетика на РСМ, види: <https://www.ea.gov.mk/>; Агенција за храна и ветеринарство, види: <https://fva.gov.mk/index.php/mk/informacii-javen-karakter/uslovi-prenos-milenik-nadvor-rsm>; Агенција за администрација на РСМ, види: <https://aa.mk/>; Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот на РСМ, види: <https://investnorthmacedonia.gov.mk/mk/pocetna-stranica/>

⁸ Види Анекс 2 во продолжение

⁹ Агенција за остварување на правата на заедниците, официјална веб-страница: <https://aopz.gov.mk/>

¹⁰ Види Анекс 3

¹¹ Национална агенција за европски образовни програми и мобилност, официјална веб-страница: <https://na.org.mk/Home/Index>

¹² Види Анекс 4

¹³ Предложено и поддржано од СЕ

¹⁴ Сите потребни документи за формирање на единствен независен субјект, односно Агенција подготвени од експертите ќе бидат презентирани и дадени на РГ за подготовка на Концептот и Акциониот план.

- се одржува функционалноста на ресурсите на ПО,
- се влијае на подигање на свеста кај персоналот и
- се промовира идејата за единствен управен субјект во секторот на ПО.

Ќе се состои од:

- градење капацитети поврзани со управувањето на правната помош во кривичната постапка како концепт на единствено тело кое ќе ги овласти ПО, а не судовите, за давање кривично-правна помош,
- воспоставување на систем за механизам за гаранција на квалитетот за ПО и адвокатите,
- изготвување на збир на стандарди за квалитет за ПО и адвокатите.

Имајќи ја предвид предвидената улога на ПО на МП, обука за сите вработени во ПО за:

- Управување со ПО: на пр. планирање, стратешко размислување, градење на систем, тимска работа и мотивација, внатрешна и надворешна комуникација, градење на мрежа за примарна правна помош (хармонизација на практиката), користење на механизми за одговорност, со посебен фокус на вработените во ПО, анализа и оценување на доказите во корелација со 4-те кумулативни критериуми од законот пред донесување на одлука во врска со барањата, правила за дисциплинска одговорност и мерење на квалитетот; повторно разгледување и оживување на Алатката за донесување одлуки од 2019 година¹⁵; повторно усвојување на Изјавата за вредности од 2019 година.
- Развивање на партнерство во заедниците: поврзување со други засегнати страни; почитување на Протоколот за упатување; сопствена промоција од страна на ПО во заедниците и населбите; градење мрежа на даватели на помош; меѓуагенциско знаење и почитување како основа на „екосистемот“ за правна помош; зголемување на бројот на локални координативни тела (ЛКТ) и развивање на нивната сила и одржливост.
- Вештини за меѓусебна интеракција во живо помеѓу корисниците и давателите на правна помош: на пр. како да се справиме со определени консултации со проблематични клиенти кои бараат секундарна правна помош; или консултации со лице за обезбедување на примарна правна помош; разбирање на ранливите клиенти; вештини за слушање; грижа за себе и избегнување на исцрпување и премор.
- Промена на културата на ПО: развивање на работа насочена кон клиентите и фокусирана на проблемите; разбирање на концептот на услуга на јавноста; идентификување и искоренување на менталитетот на инерција и апатија; поглед свртен кон јавноста; развивање на ентузијазам за зголемување на чекорите; промовирање на ангажирање; развивање на соодветно хоризонтално вмрежување помеѓу подрачните одделенија/канцеларии.
- Систематско градење на капацитетите на адвокатите преку Едукативниот центар на Адвокатската комора (интеракција со: вработените во ПО, корисниците на правна помош, должности и одговорности на адвокатите итн.)

Во исто време, ќе започне да се спроведува итната корективна работа наведена во Проценката на потребите, преку понатамошни билатерални состаноци и развивање на овие теми на следните состаноци на НКТ и ЛКТ.

¹⁵ [Ирена може ли да ставиме линк до Алатката овде?]

- а. Акционен план од Проценката на потреби. Ова е за да се изврши итна корективна работа и имплементација на релевантните мерки, со појасно усогласување помеѓу тековните краткорочни правни лекови и долгорочното реструктурирање во единствено тело¹⁶.
- б. Задржување на студиските посети на агендата.

Б: Начелна временска рамка - октомври 2024 година - мај 2025 година

- в. Треба да се закажат билатерални средби со генералниот секретар на Владата за да се презентира Анализата на категориите на имплицирани трошоци споредени со реалните категории на трошоци и да се разработат веќе преземените чекори и потребните идни чекори за формирање на единствен независен субјект, по можност Агенција.
- г. Владата (по изборите) треба да го испита и евентуално да го усвои извештајот на РГ и концептот и треба да ги задолжи министерствата да ги преземат сите мерки предвидени во Акцискиот план.
- д. Откако ќе се подготват предлог-законите, тие треба да бидат разгледани и евентуално усвоени во Собранието.
- г. Владата треба да ги донесе сите одлуки потребни за функционален систем за правна помош заснован на законската регулатива (формирање на единствен независен субјект)

В: Начелна временска рамка - мај 2025 година - декември 2025 година

- а) Спојот на системите треба да биде пилотиран и да оди чекор по чекор (Пилот проект на новиот систем во рамките на новиот независен ентитет).

Анекс 1: Клучни наоди и препораки од Проценката на потребите од мај 2023 година

Проценката покажа дека системот за бесплатна правна помош во Северна Македонија се соочува со некои важни предизвици. Иако всушност функционира, постои потенцијален ризик од севкупен пад на активноста, неуспех во намерата да се подобрат, па дури и влошат стандардите и квалитетот, освен ако не се спроведат низа клучни мерки што е можно поскоро за да се смени секоја негативна насока.

Иако се потребни големи и неопходни структурни промени, проценката на потребите исто така предлага речиси 60 дополнителни препораки - со приложени активности - кои се движат по итност од *веднаш е потребно до потребно е до крајот на 2024 година*.

Одделение за БПП

- Постои постојан структурен проблем, со анахроното историско сфаќање, дека Одделението за БПП и Подрачните одделенија се дел од Секторот за политички систем и Одделението за БПП. Секторот освен за БПП е задолжен и за други целосно неповрзани задачи кои се однесуваат на изборите и политичкиот процес;

¹⁶ Види Анекс 1 во продолжение

- Одделот за БПП во моментов е недоволно екипиран, што врши притисок врз сегашниот тим и предизвикува досадните, но решливи прашања да станат несразмерно проблематични;
- Постојат голем број точки на несогласување помеѓу Одделението за БПП и адвокатите. Тие не се нерешливи и може да се испеглаат со интензивни дискусии преку програма за билатерални состаноци;
- Неуспехот да се воспостави софтвер за управување со случаи кој имаше за цел да ја рационализира апликацијата за обработка; се одразува негативно на ефикасноста на одделението.

Подрачни одделенија на МП

- Некои подрачни одделенија се изложени на ризик од стагнација: екстремно ниска употреба, ниско ниво на активна побарувачка од јавноста, несоодветни капацитети итн.
- Нивото на мотивација во некои подрачни одделенија за подобрување и раст е ниско;
- Нема стимулации за вработените во подрачните одделенија за подобрување на ситуацијата;
- Нема проценка на квалитетот или контрола на квалитетот;
- Несоодветна (или целосно отсуство на) координација или вмрежување помеѓу ПО;
- Малку докази за културата на подобрување и извонредност. Постои расположение на инерција и малку показатели на желбата за заживување на услугата, иако треба да се забележи дека има група вработени во ПО кои дури и во овие околности се високо професионални и посветени. Напорот на оваа група треба да биде соодветно признаен од страна на МП.
- Протоколот за упатување не функционира целосно како жив инструмент - треба да се заживее и подобро да се одржува

Обука

- Сега треба да се задоволат потребите за обука како што се идентификувани во АПН од ноември 2022 година.
- Потребна е заедничка обука на Одделението за БПП и ПО за
 - ИТ
 - Конкретни области на правото кои се однесуваат на суштинските потреби за совети на клиентите
 - Обука за освежување/надградување
 - Справување со агресивни или емотивни клиенти и деескалација на тешки ситуации
- Потребни се заеднички материјали за воведна обука за нов персонал (особено во ПО).

Активностите предложени за да се отстранат некои од овие критични недостатоци вклучуваат:

- низа билатерални состаноци, особено помеѓу БПП и адвокатската фела
- обуки
- вметнување на акциони точки во агендите за состаноци на НКТ и ЛКТ

- заживување на протоколот за упатување
- краткорочно прераспореѓување на најмалку еден член од персоналот на ПО во улога на мобилен работник за поддршка на подрачните одделенија/канцеларии
- практична непарична помош за ПО, за прашања како што се ИТ, печатени материјали, пристап до бази на податоци, како и програма за реновирање и подобрување на физичките простории.

Горенаведеното е детално опишано во Извештајот за проценка на потребите.

Анекс 2: Агенција за катастар на недвижности

Агенцијата за катастар на недвижности¹⁷ е формирана со Уредба на Владата на НР Македонија, објавена во „Службен весник“ бр. 25/1947 година, на 28 јули 1947 година¹⁸, како Геодетска управа на НР Македонија. Во 1967 година, со Одлука на Владата на НР Македонија, Геодетската управа се преименува во Републичка геодетска управа, како самостоен орган во состав на државната управа. Во 2008 година, со новиот Закон за катастар на недвижности, односно со донесување на Одлуката на Владата на Република Македонија за именување членови на Управниот одбор на Агенцијата за катастар на недвижности бр. 33-2022/6 од 6 мај 2008 година¹⁹, Државниот завод за геодетски работи продолжува да работи како Агенција за катастар на недвижности. Организациската поставеност на Агенцијата е следна:

Според типот, обемот, сложеноста и меѓусебната поврзаност, Агенцијата е составена од следните организациски структури:

- Генералната дирекција на Агенцијата за катастар на недвижности е составена од сектори, одделенија и независно одделение за внатрешна ревизија
- Центарот за катастар на недвижности - Скопје е составен од сектори и одделенија.

Агенцијата има Статут²⁰ со кој се уредуваат работите од надлежност на Агенцијата за недвижности и начинот на нивното извршување, надлежностите на Управниот одбор и директорот, начинот на избор и разрешување на членовите на Одборот и на директорот, правата, обврските и одговорностите на помошниците работници, меѓународната соработка на Агенцијата, внатрешната организација, вработувањето, делегирањето и оценувањето на

¹⁷ Агенција за катастар на недвижности, официјална веб-страница: <https://www.katastar.gov.mk/>

¹⁸ „Службен весник“ бр. 25/1947, достапно на: <https://www.slvesnik.com.mk/Issues/8B7CF9380E1044B3A6E748DAB2E8DABF.pdf>

¹⁹ „Службен весник“ бр.62/2008, достапно на: <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/34C945B5CC83284F82AACF8CF66F8907.pdf>

²⁰ Статут на Агенцијата за катастар на недвижности, достапен на: https://www.katastar.gov.mk/wp-content/uploads/Regulativa/Statut/Statut_na_AKN_interen_precisten_tekst.pdf

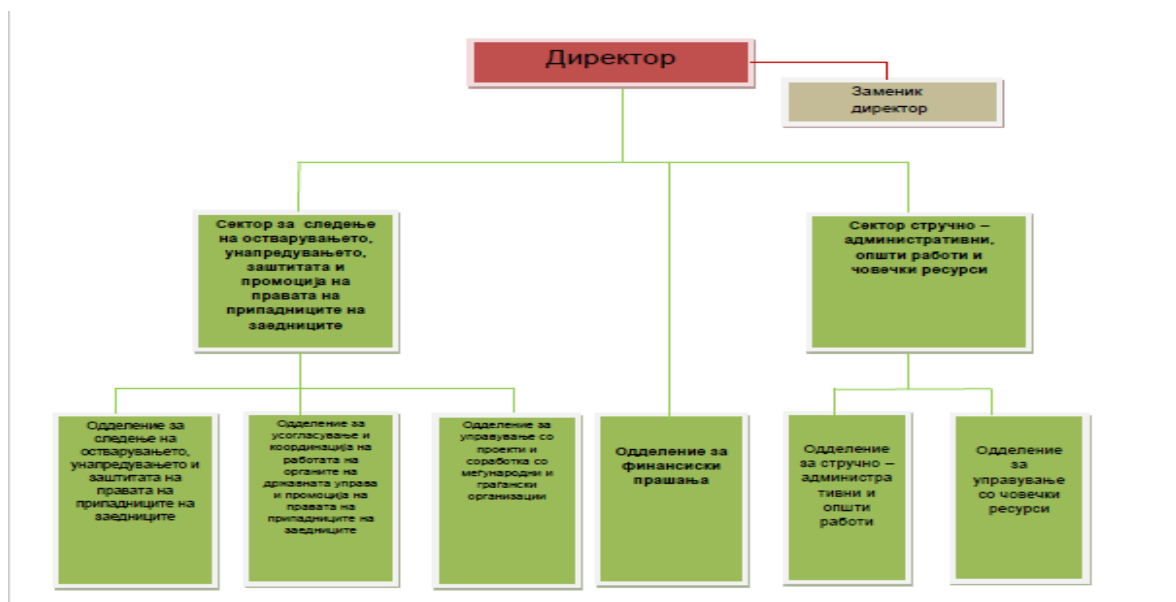
вработените, финансирањето, начинот и постапката на донесување на статутот и другите општи акти и подзаконски акти, како и други работи од значење за работата на Агенцијата.

Средствата за работата на Агенцијата се обезбедуваат од: Буџетот на Република Северна Македонија; сопствени приходи од такси; донации и други извори во согласност со закон; извори на средства на договорна основа.

Анекс 3: Агенција за остварување на правата на заедниците

Агенцијата за остварување на правата на заедниците²¹ е субјект основан со Закон за правата на заедниците кои се помалку од 20% од населението во РСМ²² (чл.13), како самостоен орган на државната управа со својство на правно лице. Агенцијата функционира врз основа на Правилник за внатрешна организација.²³

Структурата на Агенцијата е малку поинаква од Агенцијата за катастар на недвижности. Има директор и заменик директор назначени од Владата за период од четири години, со право на уште едно последователно именување.

Агенцијата се финансира со средства од Буџетот на Република Северна Македонија, донации и други извори на финансирање.

²¹ Агенција за остварување на правата на заедниците, официјална веб-страница: <https://aopz.gov.mk/>

²² Закон за правата на заедниците кои се помалку од 20% од населението во РСМ, достапен на: <https://aopz.gov.mk/wp-content/uploads/2014/11/%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9E%D0%9D-%D0%97%D0%90-%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%90%D0%A2%D0%90-%D0%9D%D0%90-%D0%97%D0%90%D0%95%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%98%D0%A2%D0%95-%D0%92%D0%9E-%D0%A0.%D0%A1.%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%94%D0%9E%D0%9D%D0%98%D0%88%D0%90.pdf>

²³ Правилник за внатрешна организација, достапен на: [https://aopz.gov.mk/wp-content/uploads/2023/07/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%98%D0%9B%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%97%D0%90-%D0%92%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%A8%D0%9D%D0%90-%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%88%D0%88%D0%88%D0%88%D0%90-01.04.2022.pdf](https://aopz.gov.mk/wp-content/uploads/2023/07/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%98%D0%9B%D0%9D%D0%98%D0%9A-%D0%97%D0%90-%D0%92%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%A8%D0%9D%D0%90-%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%98%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%88%D0%88%D0%88%D0%90-01.04.2022.pdf)

Анекс 4: Национална агенција за европски образовни програми и мобилност

Националната агенција за европски образовни програми и мобилност²⁴ е јавен субјект основан со посебен закон²⁵ усвоен од Собранието. Структурата на Агенцијата ја сочинуваат Управен одбор и директор. Управниот одбор е управен орган на Агенцијата, чии членови ги именува Владата. Директорот го именува Управниот одбор со мандат од 5 години со право на уште еден реизбор/мандат.

Финансирањето на Националната агенција е обезбедено од буџетот на Република Северна Македонија и Европската комисија во согласност со меморандумот за разбирање склучен меѓу Министерството за образование и наука и Европската комисија и од други извори во согласност со закон. Буџетот на Република Северна Македонија обезбедува средства за плати и хонорари, тековно одржување и опрема за работата на Националната агенција. Кофинансирањето од Европската комисија ќе биде регулирано со договори за посебни правила склучени меѓу Националната агенција и Европската комисија.

Во Северна Македонија има релативно голем број на агенции²⁶ структурирани на ист или сличен начин со предвидената структура на единственото унитарно тело.

²⁴ Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, официјална веб-страница: <https://na.org.mk/Home/Index>

²⁵ Закон за основање Национална агенција за европски образовни програми и мобилност, Службен весник на Р. Македонија бр. 113/07 од 20 септември 2007 година, достапно на: https://na.org.mk/Dokumenti/Zakon%20osnovanje_nacionalna_Agencija_evropski_образовни_programi_i_mobilnost_113_200907.pdf

²⁶ Агенција за поддршка на претприемништвото РСМ, види:

<https://www.linkedin.com/in/%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D1%81%D0%BC-77068a254/?originalSubdomain=mk>; Агенција за енергетика РСМ, види: <https://www.ea.gov.mk/>; Агенција за храна и ветеринарство, види: <https://fva.gov.mk/index.php/mk/informacii-javen-karakter/uslovi-prenos-milenik-nadvor-rsm>; Агенција за администрација на РСМ, види: <https://aa.mk/>; Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот на РСМ, види: <https://investnorthmacedonia.gov.mk/mk/pocetna-stranica/>

Овој документ е изработен со финансиска поддршка на Европската унија и на Советот на Европа. Неговата содржина е единствена одговорност на авторите. Изразените ставови во никој случај не може да се сметаат дека го одразуваат официјалното мислење на Европската унија или на Советот на Европа.

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа има 46 држави членки, вклучувајќи ги сите членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Кофинансиран од
Европската Унија

ЕВРОПСКА УНИЈА

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Кофинансиран и
имплементиран од
Советот на Европа